

Vammaisyleissopimus ja vammaisten ihmisten oikeuksien toteutuminen

pääsihteeri Pirkko Mahlamäki
Vammaisfoorumi ry

Vammaisuus on ihmisoikeuskysymys

- Vammaisia EU-kansalaisia on yli 50 miljoonaa ja edustamme **yli 10 %** EU:n väestöstä.
- Yhdessä perheestä neljästä on vammainen jäsen.
- Vammaiset jäävät yli kaksi kertaa todennäköisemmin kolmannen asteen koulutuksen ulkopuolelle kuin ei-vammaiset henkilöt.
- Monilla vammaisilla lapsilla ei ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia päästä koulutukseen.
- Tulomme ovat todennäköisemmin muuta kuin palkkatuloa ja usein lakisääteisiä etuuksia. Lisäksi tulomme ovat yleensä merkitsevästi alhaisemmat kuin ei-vammaisten henkilöiden.
- Kohtaamme työttömyyttä kaksi kertaa enemmän kuin ei-vammaiset henkilöt.
- Elämme esteellisessä ympäristössä, vaikka yhdessä niiden kanssa, joilla on tilapäisiä liikkumisrajoitteita, muodostamme 40 % koko väestöstä.
- Kaikista vammaisista henkilöistä puolet ei ole koskaan osallistunut vapaa-ajan, kulttuuri-, tai urheilutoimintaan, eikä ole koskaan päässyt käymään teatterissa, elokuvissa, konsertissa, kirjastossa... ..

Lähde: Euroopan Vammaisfoorumi European Disability Forum.

Vammaisfoorumi ry

Edustaa Suomen vammaisliikettä
Euroopan vammaisfoorumissa
(European Disability Forum)

Vammaisjärjestöjen yhteistyöelin

Jäsenenä 30 valtakunnallista
vammaisjärjestöä, joilla on
yli 330 000 jäsentä

Jäsenjärjestömme

Aivoliitto ry

Aivovammaliitto ry

Autismi- ja Aspergerliitto ry

Epilepsialiitto ry

Finlands Svenska Handikappförbund rf

Förbundet De Utvecklingstördas Väl rf

Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf

Hengitysliitto ry

Heta-liitto ry

Invalidiliitto ry

Jaatinen - vammaisperheiden monitoimikeskus ry

Jäsenet - jatkoa

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Kehitysvammaliitto ry

Kuuloliitto ry

Kuurojen Liitto ry

Kynnys ry

Me Itse ry

Lihastautiliitto ry

Mielenterveyden Keskusliitto ry

Näkövammaisten Keskusliitto ry

Psoriasisliitto ry

Jäsenet - jatkoa

Sams – Samarbetsförbundet kring funktionshinder
rf

Selkäydinvammaiset Akson ry

Sotainvalidien Veljesliitto ry

Suomen CP-liitto ry

Suomen Diabetesliitto ry

Suomen Kuurosokeat ry

Suomen MS-liitto ry

Suomen Polioliitto ry

Suomen Reumaliitto ry

Foorumin toimintaa

- tiedonvälittäjä /
- vaikuttaja
- kootaan resurssit /verkostoituminen
- keskeiset yhteiset teemat

Muuttuva vammaisuus käsite

- mitä on vammaisuus ?
- paradigman muutos – medikaalinen ja sosiaalinen näkökulma
- kohti vammaisuuden käsittelyä ihmisoikeuskysymyksenä
- täysi osallistuminen ja tasa-arvo politiikan tavoitteena

Avainasiakirjoja

Vammaisuus

- YK:n yleiskokous hyväksyi New Yorkissa vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja sen yksilövalitusta koskevan valinnaisen pöytäkirjan (13.12.2006)
- Euroopan neuvoston vammaispoliittinen toimintaohjelma (2006)
- Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO (2010)

Vammaisyleissopimus

- YK:n yleiskokous hyväksyi vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen sekä lisäpöytäkirjan tekstit 13. 12.2006
- Sopimus on ensimmäinen 2000-luvulla tehty kattava ihmisoikeussopimus
- Sopimus avattiin allekirjoituksille 30.3.2007. Se astui kansainvälisesti voimaan 3.5.2008
- Tällä hetkellä 155 jäsenvaltiota on allekirjoittanut ja 120 ratifioinut sen.
- Valinnaisen lisäpöytäkirjan on allekirjoittanut 90 ja ratifioinut 76 jäsenvaltiota

YK:n vammaisyleissopimuksen merkitys?

” tämä on sopimus, jota ei olisi pitänyt tarvita, koska vammaisilla henkilöillä on samat oikeudet kuin kenellä muulla tahansa.”

Ad Hoc kokouksen puheenjohtaja
suurlähettiläs Don MacKay

Todellisuus on jotain muuta

- Oikeuksien toteutuminen käytännössä vaikeutuu
- Asiakkaan asema jää heikoksi
- Oikeudenloukkauksista ei hyvitystä
- Neuvonta ja tukijärjestelmien ongelmat
- Riittämättömät määrärahat, alibudjetointi tiedossa olevaan tarpeeseen nähden
- Asiakkaat, jotka tarvitsevat tukea päätöksenteossa – onko tukea saatavilla?

Uudistuksia tarvitaan

- Voimassa oleva lainsäädäntö huolimatta useista syrjinnänkielloista ei turvaa riittäväällä tavalla vammaisten ihmisten oikeuksia eikä takaa riittäviä ja toimivia keinoja syrjintä- ja oikeuksien loukkaamistapauksiin puuttumiseksi.
- Tämän vuoksi tarvitaan lainsäädännön uudistamista ja yhtenäistämistä sekä valvonnan kehittämistä.

Vahvistetaan oikeuksien toteutuminen

- kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet kuuluvat kaikille vammaisille henkilöille ja heidän on voitava nauttia niistä.
- selkeytetään sitä miten kaikki oikeudet koskevat myös vammaisia henkilöitä ja tunnistetaan alueita, joilla mukautukset ovat tarpeen, jotta vammaiset henkilöt voivat myös tehokkaasti käyttää heille kuuluvia oikeuksia ja vapauksia.
- tunnistetaan niitä alueita, joilla vammaisten henkilöiden oikeuksia on loukattu ja oikeuksien turvaamista on vahvistettava.

Toteutuksen haasteet

- esteettömyys
- tukitoimien tarve
- asenteiden muutos
- resurssointi

Esteettömyys (9 art)

Jotta vammaiset henkilöt voisivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla,
sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet varmistukseksi vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn

Paradigman muutos

- Yleissopimuksen kautta asenteet ja lähestymistavat vammaisia kohtaan muuttuvat.
- Vammaiset henkilöt eivät enää ole pelkästään hyväntekeväisyyden, lääkehoidon tai sosiaaliturvan kohteita;
- oikeuksien haltijoita “subjekteja”, jotka voivat vaatia oikeuksiaan ja tehdä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä vapaasti ja tietoon perustuvan suostumuksen nojalla, oman yhteiskuntansa aktiivisia jäseniä.
- Yleissopimuksella tunnustetaan vammaisten henkilöiden luovuttamaton ihmisarvo.

Ihmisarvoinen elämä sidoksissa aikaan ja paikkaan, kulttuuriimme

Hengissä säilyminen ei riittävä minimi huomioitava myös psyko-sosiaalinen ulottuvuus

” mahdollisuutta ja tukea myös muiden kuin syömiseen, nukkumiseen, puhtauteen liittyvien perustarpeiden tyydyttämiseen”.

Itsemääräämisoikeus

henkilön oikeus itsenäiseen harkintaan, päätöksentekoon ja toimintaan häntä itseään koskevissa asioissa.

Mikäli voimavaroja – kykyjä tai voimia – oman tahdon ilmaisuun ei ole, on vammaista henkilöä tarpeen ja yleensä mahdollista tukea niin, että päätökset voidaan tehdä yhteisymmärryksessä hänen kanssaan.

Vapaus tehdä omat valinnat

Henkilöiden synnynnäisen arvon, yksilöllisen itsemääräämisoikeuden, mukaan lukien vapaus tehdä omat valintansa, ja riippumattomuuden kunnioittaminen

Ihmisarvoisen elämän ulottuvuudet

1) yksityisyyden, kotirauhan ja tietojen salassapidon suojaa myös silloin kun henkilö tarvitsee muiden apua kuitenkin siten, että avun saaminen ei esty niihin vetoamalla

2) riittävää ravintoa, hygieniaa, hoidollisiin syihin perustuvaa lääkitystä ja mahdollisuutta ulkoiluun.

3) riittäviä sosiaali- ja terveydenhuollon muita palveluita ja niitä koskevaa tiedon saantia.

Tämä tarkoittaa esimerkiksi muita terveydenhuollon palveluita, apuvälinepalveluja, kuljetuspalveluja, henkilökohtaista apua

4) mahdollisuutta ja tukea myös muiden kuin syömiseen, nukkumiseen, puhtauteen liittyvien perustarpeiden tyydyttämiseen.

Tämä tarkoittaa perheen, ystävien, osallisuuden, vapaa-ajan, esteettisten elämysten, leikin, tiedon ja oppimisen, kulttuurin tarpeiden olemassaolon myöntämistä ja sitä tarvittavien rakenteiden ja tuen järjestämistä

Palvelut kotona

Kotiin annettavat palvelut pirstoutuneet

Päivät rytmittyvät arjen palvelujen ympärille
palvelun tuottajien aikataulun mukaan

Henkilöstön vaihtuvuus ongelmana

Asiakkaan asema voi olla haavoittuvampi
etenkin yksin asuvien osalta

Kotona mahdollisimman pitkään - rajanveto

- Turvallisuus
- Fyysinen ja henkinen koskemattomuus
- Itsemääräämisoikeus
- Yksityisyyden suoja

Kuuluvat myös kotona asuville, mutta apua tarvitseville henkilöille.

- sääntely ei saa merkitä pakon ja rajoitteiden käytön lisäämistä.
- Niillä ei voida korvata hoivan tai huolenpidon tarvetta tai inhimillistä apua.

Kaikki keinot käyttöön

- Lakien täydentäminen
- Valvonta
  - Asiantuntemus
  - Resurssointi
  - vammaisyleissopimuksessa velvoite osallistaa ja ottaa mukaan vammaiset henkilöt ja heidän järjestönsä valvontaprosessissa täysimääräisesti.

Osallistaminen ja osallisuus

- Osallistava tiedonkeruu ja päätöksenteko
- Yhteistyö

Kiitos !

Yhteystietoni:

- Posti: Vammaisfoorumi ry/ PL 30,
00030 IIRIS
- S-posti:
pirkko.mahlamaki@vammaisfoorumi.fi
- Puh: GSM +358 44 567 9077
- Verkkosivu: www.vammaisfoorumi.fi